

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

KUN KAHESTA TULI YKSI
Opinto-ohjauksen kehittäminen kahden aikuislukion
yhdistymisprosessissa

Virpi Suomalainen

2005

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

TIIVISTELMÄ

Suomalainen, Virpi

Kun kahdesta tuli yksi. Yhdistyvien aikuislukioiden ohjauksen suunnittelu ja toteutus. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, 2005, 28s. Kehittämishanke

Suomalaisessa koulutuskentässä aikuiskoulutuksella on oma erityisasemansa, sen periaatteita on määritellyt mm. parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä. Näitä periaatteita on antaa aikuisille mahdollisuus itsensä kehittämiseen sekä tutkinto- että vapaatavoitteisesti mutta myös työvoiman tuottaminen nopeasti yhteiskunnan tarpeisiin.

Yhtenä aikuiskoulutuksen toimijoista ovat aikuislukiot, joiden opetuksen sisältöä määrittelee aikuisten opetussuunnitelma, joka eroaa nuorten opetussuunnitelmasta mm. pakollisten kurssien määrän suhteen.

Tämän kehittämishankkeen tarkoitus on tutkia opinto-ohjauksen tarpeita ja riittävyyttä kahdessa aikuislukiossa, jotka yhdistyivät hallinnollisesti syksyllä 2005 Helsingin aikuislukioiksi. Ressun ja Kustaa Vaasan aikuislukiot olivat Helsingin kaupungin ylläpitämiä oppilaitoksia, jotka toimivat aikaisemmin itsenäisinä kouluina.

Selvitys toteutettiin kyselylomakkeiden avulla. Opiskelijat vastasivat kurssikokeiden yhteydessä opinto-ohjausta koskeviin kysymyksiin. Kummastakin koulusta vastaajia oli noin 30. Kyselylomakkeiden pohjana käytettiin Opetushallituksen lukioiden itse arviointiin suunniteltua lomaketta sovellettuna aikuislukioiden maailmaan. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi opintotukea koskevia kysymyksiä ei kysytty.

Ohjauksen resurssit ovat oppilasmäärään nähden niukat, joten uusia työtapoja on etsittävä. Yhtenä mahdollisuutena voisi olla Internet-pohjainen oppimisympäristö Fronter, joka koululla on jo käytössä. Myös tiedottamiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota, jolloin informaatiota voidaan jakaa keskitetysti ja yksilöohjaukselle jää enemmän aikaa.

Kysymysten antamaa tulosta on pyritty käyttämään hyväksi sekä uuden koulun ohjauksen suunnittelussa että koulukohtaisen opetussuunnitelman tekemisessä.

Hakusanat: Opinto-ohjauksen kehittäminen, aikuiskoulutus, aikuislukio

ABSTRACT

Suomalainen, Virpi

When two became one. The planning and implementation of counselling in two merging upper secondary schools for adults.

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education. Guidance and Counselling Education and Research Unit, 2005, 28 pp.

Development project

Adult education has its own important place in the field of Finnish national education. The guidelines for adult education have been created e.g. by the parliamentary adult education group. These guidelines include the following: 1) adults should have a chance to develop their skills and knowledge in certificate-oriented programmes 2) adults should have a chance to study for purely recreational accumulation of knowledge and skills 3) adult education institutions should also produce workforce to meet society's needs.

There are several institutions organising adult education. Upper secondary schools for adults are institutions where teaching is organised according to their own curriculum, which differs from the normal upper secondary school curriculum, e.g. in the amount of compulsory courses.

The main goal of this development project was to examine the need and sufficiency of counselling in two upper secondary schools for adults (Ressu upper secondary school for adults and Kustaa Vaasa upper secondary school for adults), which were administratively merged in autumn 2005. These schools were independent schools funded by the city of Helsinki. After the merger the school is called the Helsinki Upper Secondary School for Adults.

Data was gathered using questionnaires. The students answered the questionnaires when they took course exams. There were approximately 30 participants in both schools. The basis for these questionnaires was the self-evaluation questionnaire for upper secondary schools developed by the National Board of Education. The original questionnaire was modified to meet the needs for upper secondary school for adults. This means that e.g. study grant questions were excluded.

The resources for counselling are scarce in upper secondary schools for adults, which means that new counselling methods must be found. One possibility is to use the internet-based learning environment Fronter, which is already used at the Helsinki Upper Secondary School for Adults. More attention must be paid to how to inform the students, so that more time can be devoted to individual counselling.

The results of the questionnaires were used when the counselling system and the curriculum were developed.

Descriptors: development of counselling system, adult education, upper secondary school for adults

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1. JOHDANTO	5
2. AIKUISLUKIODEN ERITYISPIIRTEITÄ OPINTO-OHJAUKSESSA	6
2.1 Aikuiskoulutuspolitiikka Suomessa	6
2.2 Mitä aikuisten ohjauksella tarkoitetaan?	7
2.3 Yksilöistytävä aikuiskoulutus.....	8
3. OHJAUKSEN KEHITTÄMINEN LUKIOIDEN YHDISTYMISSPROSESSISSA	12
3.1 Verkko-opetus ja -ohjaus	13
3.2 Ohjauksen järjestäminen	13
4. KYSELYN TULOKSET JA TOTEUTUS.....	15
4.1 Metodi.....	15
4.2 Opiskelijoiden käsitykset opinto-ohjauksen sisällöistä	16
4.3 Opinto-ohjauksen saatavuus	18
4.4 Opintosuunnitelma ja valinnaisuus.....	19
4.5 Opiskelutaidot.....	21
4.6 Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen	22
5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	24
LÄHTEET	26
LIITE	27

1. JOHDANTO

Kehittämishankkeenani on prosessoida omaa työtäni kahden yhdistyvän aikuislukion, Ressun ja Kustaa Vaasan, yhteisenä opinto-ohjaajana. Haluaisin ottaa opinto-ohjauksen käytännöt erityiseen tarkkailuun ja uuden koulun myötä luoda mahdollisesti jotain uutta. Kummassakin koulussa on ollut omat erilliset käytänteensä, jotka ovat vuosien varrella muovautuneet. Haluan tämän kehittämishankkeen avulla ottaa käyttöön yhteneväisen käytännön asioiden hoitamisessa. Tarkoitus on, että kummankin koulun perinteestä voisi ottaa käyttöön parhaat palat.

Päämääränäni on kehittää yhdistyvän koulun opinto-ohjausta. Tätä varten tein kyselytutkimuksen, jonka avulla halusin selvittää sitä mihin suuntaan ohjausta olisi kehitettävä. Tässä kehittämishankkeessa analysoin kyselytutkimuksen tuloksia. Pyrkimys on saada valmiuksia omien toimintatapojen suunnitteluun. Omassa työssä on vuosien varrella kertynyt tietämystä, jonka reflektointi voisi auttaa kehittämään työkäytäntöjä. Harvoin työssä ehtii kuitenkaan miettimään omia toimintatapojaan. Kiireessä rutiinit ovat helpoin tapa toimia. (Heikkinen ym. 1999). Koulussa oli menossa sekä opetussuunnitelmatyö että koulujen yhdistymistyö, jolloin sen tuloksia voitiin hyödyntää molempiin tarkoituksiin.

Kysely ajoittui kevääseen 2005. Kysymyslomakeden pohja on peräisin opetushallituksen opinto-ohjauksen kehittämishankkeesta. Opiskelijat saivat vastattavakseen 21 kysymystä sisältävän kysymyslomakkeen. Sovelsin kysymyksiä aikuislukion tarpeisiin, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jätin opintotukea yms. koskevat kysymykset kysymättä. Ressun aikuislukiossa opiskelijat vastasivat kysymyksiin englannin kurssikokeiden yhteydessä 17.2.-2.3.05, Kustaa Vaasan aikuislukiossa viikolla 7 2005 äidinkielen, ruotsin ja fysiikan kokeiden yhteydessä. Valitsin kokeet, joiden yhteydessä lomakkeisiin vastattiin sillä perusteella että todennäköisemmin noilla kursseilla olevat opiskelijat olivat kouluissa tutkintoa tekeviä ja heille opinto-ohjausta pääasiallisesti tarjotaan.

Kyselylomakkeet oli jaettu neljään eri teemaan, jotka koskivat opinto-ohjauksen sisältöjä ja saatavuutta, henkilökohtaista opintosuunnitelmaa, opiskelutaitoja ja tyytyväisyyttä opinto-ohjaukseen.

Helsingin aikuislukion opetussuunnitelma valmistui huhtikuussa 2005. Olen käyttänyt haastattelun tuloksia hyväkseni opetussuunnitelman teossa. Opetussuunnitelman merkitys korostuu myös ohjauksen osalta, koska tavoitteiden asettelun lisäksi uudella opetussuunnitelmalla on velvoittava vaikutus (Vuorinen ym. 2002, 105-106).

Elokuun 1. 2005 alkoi uusi lukukausi ja tuosta lähtien on olemassa enää vain yksi koulu, Helsingin aikuislukio, jolla on vain yksi käytäntö hallinnossa ja ohjauksessa.

2 AIKUISLUKIODEN ERITYISPIIRTEITÄ OHJAUKSESSA

2.1 Aikuiskoulutuspolitiikka Suomessa

Parlamentaarisen aikuiskoulutuksen työryhmän mukaan suomalainen aikuiskoulutus rakentuu neljälle peruseriaatteelle:

- 1) Itsensä jatkuva ja määrätietoinen kehittäminen.
- 2) Aikuiskoulutus tuottaa joustavasti ja nopeasti ammattitaitoista työvoimaa kaikille työntekijätasoisille ja kaikkiin ammatteihin. Tähän kuuluvat niin lyhytkestoinen täydennyskoulutus kuin peruskoulutuskin.
- 3) Aikuiskoulutuksen tulee kehittää opetus- ja oppimismenetelmiään ja sisältöään siten, että se tarjoaa mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen tutkinto- että vapaatavoitteisesti.
- 4) Aikuiskoulutuksen tulee ylläpitää ja vahvistaa osallistuvaa demokratiaa ja tukea aktiivista kansalaisuutta (Pajarinen ym. 2004, 11-12).

Elinikäistä oppimista on korostettu viime vuosina monella eri tavalla ja vähitellen myös ohjaus on nähty osana tätä. Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelmassa ei ole oppiaineena opinto-ohjausta, mutta opetussuunnitelman perusteissa se otetaan huomioon. Aikuisille suunnatussa lukiokoulutuksessa opiskelijan tulee saada ohjausta opintojensa tueksi. Ohjaus nähdään tasa-arvoa ja hyvinvointia edistävänä asiana, jolla on myös syrjäytymistä estävä vaikutus. Opetussuunnitelman perusteissa tukeudutaan osin parlamentaarisen aikuiskoulutuksen työryhmän muistioon.

Ohjauksen tavoitteet ovat aikuislukioissa monipuoliset. Opiskelijaa tulee ohjata etsimään tietoa ja tunnistamaan opiskeluun liittyviä ongelmiaan, jotka liittyvät opintoihin. Opiskelijaa tulisi myös ohjata käyttämään yhteiskunnan tarjoamia neuvonta- ja tietopalveluita. Tavoitteena on kehittää opiskelijoiden elämänhallintataitoja sekä se, että opiskelijat pystyisivät suhtautumaan realistisesti omiin mahdollisuuksiinsa. Vaikka ohjaus nähdään opiskelijaa tukevana palveluna, siihen on vahvasti liitetty myös hyödyn tavoittelu. Ohjausta annetaan siksi, että opiskelijat valmistuisivat riittävän nopeasti ja keskeytykset vähenisivät.

Vaikka erillisenä tuntimuotoisena oppiaineena ei opinto-ohjausta olekaan, ohjausta tulisi pitää koko oppilaitoksen opetustyön kehittämisen välineenä (Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet). Aikaisemmin opiskelun ohjauspalvelut keskittyivät nuoriin ja heidän siirtymiseensä eteenpäin koulutuksessa tai työelämään. Oikeastaan vain työurapalveluja on tarjottu aikuisille. Tämä on yksi syy miksi aikuisten ohjauksen kehittämisessä tarvitaan uutta ajattelutapaa.

Toisaalta elinikäinen oppiminen tuo haasteita, koska uudet tilanteet aiheuttavat epävarmuutta. Niin yhteisöiltä kuin yksilöiltäkin vaaditaan uusia selviytymisstrategioita. Nykyään aikuisuuteen kuuluu vaatimus itsensä kehittämisestä ja henkilökohtaisesta kasvusta, kun aikaisemmin kenties riitti tasapaino perheen ja työn välillä. Toisaalta elinikäisen oppimisen käsitettä on joskus laajennettu myös elämänlaajuiseen oppimiseen, jolloin ajatellaan että oppimista tapahtuu kaikilla elämänalueilla kaikissa elämänvaiheissa. Myös elämänsyvyinen oppiminen on terminä käytössä. Se tarkoittaa, että oppiminen kytkeytyy ihmisen kokonaisvaltaiseen, monikerroksiseen kehitykseen ja elämänsyvyiseen muotoutumiseen kaikkine kriiseineen ja muutoksineen (Pajarinen ym. 2004). Elinikäisen oppimisen ajattelumallin myötä perinteisen oppilaitoskeskeisen oppimisen rinnalle on noussut muitakin ajattelumalleja. Niiden myötä myös työssä ja elämässä oppiminen sekä ei-tutkintotavoitteinen oppiminen ovat tulleet hyväksytyiksi.

Aikaisemmin ihmisten elämäntietoa kuvattiin lineaarisen elämäntietomallin avulla. Ensimmäinen oli oppimisen aika, sen jälkeen palkkatyön aika ja lopulta eläkkeellään aika. Yhä useamman elämään malli ei enää sovi, koska vaiheiden rajat ovat hämärtyvät, työ, oppiminen ja harrasteet sekoittuvat keskenään. Työura ei enää ole lineaarinen ja hierarkiassa ylöspäin etenevä, vaan se voi rakentua entistä enemmän töiden sisällölliseen muutokseen ja vaatimustason kohoamiseen. Elämäntietomallin muuttuminen yhä vaikeammin ennakoitavaksi tekee ihmisille tarpeelliseksi oppia ottamaan selvää asioista ja soveltamaan tietoa (Aikuiskoulutuspolitiikka 2000-luvun alkuvuosina, 1999).

Aikuiskoulutuksen yhtenä tavoitteena on lieventää suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen aiheuttamaa työvoimavajasta (Numminen ym, 2004). Vaikka suurten ikäluokkien eläkkeelle lähtö kohdistuu erityisesti suoritustason ammatteihin niin vapautuviin tehtäviin palkattavilta henkilöiltä vaaditaan yhä monipuolisempaa osaamista.

Koulutuksesta on tullut yhä tärkeämpi edellytys työelämässä ja yhteiskunnassa toimimiselle. Riittävä koulutustaso antaa mahdollisuudet sijoittua työmarkkinoille, samoin se parantaa työntekijän kykyä kehittyä työssään. Työelämässä olevien aikuisten kohdalla perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaminen on edistänyt heidän sijoittumistaan työmarkkinoille. (Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä, 2002)

Aikuiskoulutusneuvoston mielestä aikuiskoulutuspolitiikassa tulee viime vuosikymmeninä korostetun tasa-arvonäkökulman lisäksi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota koulutuksen vaikuttavuuteen. Tämä edellyttää sitä, että aikuiskoulutuksen odotetaan tietyllä aikavälillä saavan aikaan selkeitä tuotoksia ja osaamisen kehittymistä. (Aikuiskoulutuspolitiikan seuranta ja arviointi, 2001)

Globalisaatio sekä viestintä- ja tietoverkkojen kehittyminen on vaikuttanut ihmisten työntekoon. Tiedon hankkiminen ja tietojen siirtäminen tapahtuu sähköisesti. Ympäristämme oleva yhteiskunta, joka kehystää oppimisen kulttuuria, muuttuu. Tämä vaikuttaa siihen, että opiskelutapahtuman aika ja paikka on yhä useammin opiskelijan määriteltävissä. Toisaalta puutteellinen viestimien käyttötaito tai medialukutaito ovat yksilön kannalta merkittäviä riskejä ja heikentävät hänen työllistymismahdollisuuksiaan ja pahimmillaan jopa mahdollisuuksiaan toimia aktiivisena kansalaisena. (Aikuiskoulutuspolitiikka 2000-luvun alkuvuosina, 1999).

2.2 Mitä aikuisten ohjauksella tarkoitetaan?

Aikuisopiskelijalla tarkoitetaan 16 vuotta täyttänyttä tai perustutkinnon suorittanutta henkilöä. Aikuisopiskelijan ohjaus ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, mutta perusmäärittelyksi voidaan käyttää seuraavaa: Ohjaus on opiskelijan tukemista ja auttamista hänen opiskeluprosessissaan, ammatillisessa kehittämisessään ja elämäntilanteessaan. Ohjaus on yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Pajarisen ym 2004. tutkimuksessa todettiin, että aikuislukioissa ohjauksen käsite ymmärrettiin lähinnä oppimisen ohjaamiseksi ja psykososiaaliseen tukeen liittyväksi ohjaukseksi. Ammatti- ja uraohjauksen määritelmät eivät tutkimuksessa tulleet juuri esille. Oppimisen ohjaaminen ymmärrettiin lähinnä oppiaineen sisällöllisissä ongelmatilanteissa auttamisena sekä oppimaan ohjaamisena. Tämän lisäksi ohjauksen käsitteen määrittelyssä korostui opiskelun suunnittelu. Ohjaus nähtiin yksilöllisten opintopolkujen tukemisena ja kannustamisena, mikä ilmeni esimerkiksi

opiskelijan aikaisemman koulutustaustan huomioimisena. Ohjaus ymmärrettiin myös kurssivalintojen auttamisena ja ylioppilaskirjoituksiin liittyvien asioiden neuvontana (Pajarinen ym. 2004).

2.3 Yksilöistyvä aikuiskoulutus

Ressun aikuislukiossa tutkintoa tekevästä opiskelijasta noin puolet on tullut jatkamaan keskeytyneitä opintojaan. Vastaavaa tilastoa Kustaa Vaasan aikuislukioista ei ole mahdollista saada erilaisen opiskelijoiden rekisteröintitavan vuoksi, mutta uskoisin sen olevan samankaltainen. Tässäkin valossa aikuislukioiden merkitys syrjäytymisen ehkäisemisessä on merkittävä.

Vaikka suomalaiset ovat hyvin koulutettua kansaa, tilastokeskuksen vuodelta 2002 tekemän tutkimuksen mukaan 39 %:lla yli 15-vuotiaasta väestöstä ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Myös yksilötasolla koulutuksen vaikutus on huomattava. Onnistuminen opinnoissa luo pohjaa oman arvontunnolle ja osaamispääoman kasvu auttaa työssä käyviä kehittämään työyhteisöjään ja jopa etenemään urallaan (Numminen ym, 2004, 20).

Monissa nuorisolukioissa on käytettävissä psykologin ja kuraattorin palvelut, mutta näitä palveluita ei aikuislukioilla ole, vaikka opiskelijoiden kannalta se olisi tarpeellista. Erityisopettajan palvelut ovat käytettävissä sekä Ressun että Kustaa Vaasan aikuislukiossa ja nämä palvelut ovat olemassa myös Helsingin aikuislukiossa. Helsingin kaupungin aikuislukioilla on yhteinen erityisopettaja, joka pääasiassa pitää oppimisen strategioita-kursseja ja tekee lukitestejä.

Aikuisille, joilla on kulunut pitkä aika edellisistä opinnoista, on usein vaikeaa hahmottaa nykyinen koulujärjestelmä ja sen suuri valinnaisuus. Samoin etä- ja verkko-opetuksen mahdollisuus on monelle uutta. Tämä lisää osaltaan ohjauksen tarvetta. Samoin aikuisten tarpeet ja motiivit koulutukseen hakeutumiselle ovat hyvin yksilöllisiä. Tämä täytyy näkyä sekä opetuksessa että ohjauksessa. (Numminen ym, 2004, 21-29). Aikuislukion opiskelijoista suurin osa on töissä ja/tai heillä on perhe eli kouluun käytettävä aika on vähäisempää kuin päätoimisilla opiskelijoilla. Siksi opintosuunnitelmat voivat muuttua lyhyenkin ajan puitteissa. Esimerkiksi lapsen sairastuminen koeviikolla voi muuttaa koko vuoden suunnitelman. Tämän kaltaisten syiden vuoksi koulun olisi pystyttävä joustamaan.

Aikuisopiskelija voi olla myös ammatinvaihtotilanteessa, jolloin uusien taitojen hankkiminen tai vanhojen kertaaminen on keskeinen syy opinnoille. Ohjaus voi tarjota tilaa ja aikaa pohtia näitä kysymyksiä.

Aikuisopiskelijoiden suhde työhön vaihtelee. Osa on pysyvästi työelämässä, osa epätyypillisissä työsuhteissa, joissa työ- ja työttömyysjaksot vaihtelevat, osa työttömiä tai jostain muista syistä työmarkkinoiden ulkopuolella. Koulutus on samalla välineellistynyt ja sitä pidetään investointina, jonka hyödyllisyys halutaan laskea etukäteen (Aikuiskoulutuspolitiikka 2000-luvun alkuvuosina, 1999).

Muiden aikuislukioiden tavoin Helsingin aikuislukio tarjoaa tutkintotavoitteista opetusta, mutta myös yksittäisten oppiaineiden opiskelu on mahdollista. Oppiaineet ovat samat kuin nuorisolukiossa, mutta aikuislukioiden oma opetussuunnitelma on muokannut kurssien sisällöt aikuisille sopiviksi. Aikuislukiot ovat suomalaisessa koulutus kentässä hyvin marginaalinen ryhmä, joten oppikirjat ovat samat kuin nuorisolukiossa.

Pedagogisissa keskusteluissa korostuu nykyisin yhä enemmän opiskelijan oma vastuu oppimisestaan, vaikka vastuu koulutuksen sisällöstä onkin edelleen opetushallinnolla ja oppilaitoksilla. Samanaikaisesti osa aikuisopiskelijoista ja –opettajista on sitä mieltä, että perinteinen opettajajohtoinen työskentelytapa on turvallisempaa ja helpompaa kuin omatoiminen tiedonhankinta tai opiskelu erilaisten itsenäisten oppimisprosessien avulla. Tähän ovat syynä aikuisopiskelijoiden aiemmat kokemukset ja tottumattomuus uusien opiskelumenetelmien käyttöön. Toisaalta tutkimusten mukaan vain noin 15 % kykenee opiskelemaan itsekseen, noin 15 % on riippuvaisia opettajasta ja noin 70 % tarvitsee interaktiivista opetusta. Toisinaan opiskelijoiden ohjaamista itsenäiseen työskentelyyn on voitu käyttää opetuskustannusten säästämiseen. (Aikuiskoulutuspolitiikka 2000-luvun alkuvuosina, 1999).

Aikuiskoulutusjärjestelmälle ominainen itseohjautuvuuden painotus on muuttunut yksilölle asetetuksi vaatimuksiksi. Järjestelmä on monilta osin rakennettu palvelemaan itseohjautuvia ja tietotekniikkaa sujuvasti käyttäviä opiskelijoita. Tässä piilee kahtiajaon vaara, koska järjestelmässä pärjäävät parhaiten ne joilla on jo ennestään parhaat opiskeluvälit. On olemassa vaara, että oppilaitoksissa on tarjolla monenlaisia mahdollisuuksia, mutta riittämätön ohjaus estää näiden mahdollisuuksien käytön. (Onnismaa, 2003)

Helsingin aikuislukion opettajat käyvät opettamassa Helsingin sosiaalialan yksikön kaksoistutkintoa suorittavien lukiokurssit, heidän ohjauksestaan huolehtii pääosin sosiaalialan oppilaitoksen opinto-ohjaaja ja aikuislukion apulaisrehtori. Aikuislukion opinto-ohjaaja on kuitenkin vastuussa ammatillisen tutkinnon kurssien hyväksilukemisesta lukio-opintoihin. Yhteistyön kehittämisessä ammatillisten koulujen ja aikuislukioiden välillä olisi aineksia uuteen kehittämishankkeeseen, koska Helsingin kaupungin opetuslautakunnan linjauksen mukaisesti kaksoistutkintoa tekevien opiskelijoiden määrän pitäisi nousta tällä vaalikaudella.

Monet opiskelijat täydentävät osaamistaan vaikka heillä on jo lukion päättötodistus ja/tai ylioppilastutkintotodistus. Tämä on yleistä esimerkiksi pitkän matematiikan, fysiikan ja kemian kurssien osalta. Näitä oppiaineita opiskelevat usein pyrkivät yliopistoon tai tekniseen korkeakouluun ja käyttävät aikuislukion kursseja valmentautumistarkoituksiin. Osa opiskelijoista on saanut koulutuspaikan jatko-opintoihin, mutta he saattavat huomata taitojensa puutteellisuuden joten he hakevat kertausta esimerkiksi kielissä.

Helsingin aikuislukion opetus tapahtuu iltaisin, joten opiskelun ja työn yhdistäminen on mahdollista. Lukuvuosi on jaettu kuuteen jaksoon, lähiopetuksena jakson aikana voi opiskella neljä oppiainetta. Poikkeuksen muodostaa kolmas jakso, johon mahtuu ainoastaan kaksi kurssia lähiopetettavia aineita. Lisäksi on mahdollista suorittaa etäkursseja, niihin sisältyy kaksi lähitapaamista. Muuten opiskelu on itsenäistä.

Jokaiseen lähikurssiin sisältyy kymmenen oppituntia, jotka ovat 90 minuutin pituisia. Tämä tarkoittaa, että joka tapauksessa opiskelija joutuu opiskelemaan itsenäisesti saavuttaakseen kurssien tavoitteet. Vaikka aikuisten opetussuunnitelma on suppeampi esimerkiksi äidinkielen ja joidenkin reaaliaineiden osalta verrattuna nuorisolukioon, niin ylioppilaskirjoitusten vaatimukset ovat kuitenkin samat.

Aikuislukiot huolehtivat Helsingissä valtaosin maahanmuuttajien suomen kielen opetuksesta. Tämä voi olla osana kotouttamissuunnitelmaa, jolloin opettajat ovat yhteydessä sosiaali- ja työvoimahallinnon viranomaisiin. Osa suomea opiskelevista tekee opintoja myös harrastusmaisesti, jolloin heidän opinnoistaan eivät tiedot kulje eteenpäin. Syksyllä 2005 Helsingin aikuislukion suomen kielen opetukseen on lisätty

tietotekniikkavalmiuksien opettaminen, koska käytäntö on osoittanut, että suurimmalla osalla suomenkielenopiskelijoistamme nämä taidot puuttuvat ja yhteiskuntaan sopeutumisessa näiden taitojen hallinta on perusedellytys.

Aikuislukioissa on useita ryhmiä ns. erilaisia oppijoita. Heillä voi olla oppimisongelmia, kuten lukihäiriö. Muut ryhmät koostuvat maahanmuuttajista tai opiskelijoista, joilla on elämäntilanteensa vuoksi keskittymisvaikeuksia. Toisaalta jokainen opiskelija nähdään omana, erilaisena oppijana. Suhteessa erilaisiin oppijoihin pyritään toteuttamaan eriytyviä oppimismahdollisuuksia. Tyypillisimpiä huomioimismuotoja ovat lisääjän antaminen kokeissa ja tehtävienteossa sekä edistymisen seuraaminen keskustelujen tai kirjallisen palautteen avulla. (Pajarinen ym. 2004, 231-232). Tämän lisäksi Helsingin aikuislukiossa on tarjolla erilaisia oppimisen strategioita kursseja, jotka on tarkoitettu kaikille, jotka kokevat tarvitsevansa apua oppimisessaan. Kurssit voivat olla osana lukio-opintoja ja ne merkitään päättötodistukseen opinto-ohjauksen kursseiksi.

Ohjauksen eri sisältöalueista kantavat vastuuta useat eri henkilöt. Pajarisen ym. tutkimuksen mukaan koulusihteeri on nuorisolukioihin verrattuna erilaisessa asemassa, koska hänellä on iso rooli esimerkiksi opintojen suunnittelussa ja kurssivalintoja tehtäessä. Muutenkin aikuislukiossa ohjaus jakautuu monen eri henkilön vastuulle, ei siis pelkästään opinto-ohjaajan. Ohjauksessa ovat mukana rehtori, opettajat ja muu henkilökunta. (Pajarinen ym. 2004, 233).

Helsingin aikuislukiossa apulaisrehtoreiden osuus ohjuksesta korostuu. Työnjako on melko selkeä. Kanslia ja apulaisrehtorit ottavat vastaan ilmoittautumisia kouluun ja kursseille ja antavat yleistä tietoa koulun käytänteistä. Edellisten opintojen hyväksilukemiset, jatko-opintoasiat ja henkilökohtaiset suunnitelmat opintoja varten tekee opinto-ohjaaja yhdessä opiskelijan kanssa. Epäselvissä tapauksissa edellisten opintojen hyväksilukemisessa rehtori on se, joka tekee päätökset. Opettajat taas vastaavat omaan oppiaineeseen liittyvistä asioista. He antavat tarvittaessa tukiopetusta, joskin määrärahat tukiopetukseen vähenevät vuosi vuodelta. Opettajien vastuulla on myös oman aineensa oppimistekniikoiden harjoittaminen. Erityisopettajan rooli on myös keskeinen, vaikka hänen työaikansa on jaettu usean aikuislukion kesken. Henkilökunta on melko pieni, joten tarvittaessa tieto siirtyy pikaisesti henkilökohtaisesti ja sähköpostilla, jota henkilökunta on velvoitettu lukemaan työpäivinä.

Päivälukioiden opinto-ohjaajat ovat jonkin verran yhteydessä aikuislukion opinto-ohjaajaan opiskelijavaihtoasioissa. Helsingin lukioissa on yhteinen kurssitarjotin, joihin kuuluu myös aikuislukioiden kursseja ja nämä ovat kaikkien lukio-opiskelijoiden vapaasti valittavissa. Toisaalta aikuislukion opiskelijat voivat suorittaa kursseja päivälukioiden yhteiseltä tarjottimelta, mikä on melko harvinaista, mutta yksittäiset opiskelijat tekevät näin valitessaan oman uskontonsa opetusta, koska aikuislukiossa valittavissa on vain joko evankelisluterilainen uskonto ja elämäkatsomustieto.

Opinto-oppaassa ja koulun Internet-sivuilla annetaan opiskelijalle monenlaista materiaalia. Internetin kautta voi ilmoittautua kursseille ja seurata reaaliajassa arvosanojaan. Läheskään kaikki aikuisopiskelijat eivät halua tai pysty tähän.

Aikuisopiskelijan keskeytettyä opintonsa tai siirryttyä toiseen kouluun ei heille ole minkäänlaista virallista seurantaa. Yhteydenpito koulun vaihdon yhteydessä tapahtuu opinto-ohjaajien välillä epävirallisesti tai opiskelijan ollessa itse aktiivinen. Suurimmalle osalle opiskelijoita tämä ei ole tarpeellista, mutta välillä tapaa opiskelijoita, joilla on koulu jäänyt useasti kesken ja jotka taas katoavat siirtyäkseen seuraavaan paikkaan.

Maahanmuuttajien suomen opetus on muusta opetuksesta poikkeavaa, koska siihen kuuluu seuranta, jos opinnot ovat osa kotouttamissuunnitelmaa. Tällöin opettaja raportoi opiskelijan poissaolot tai kurssin keskeytymisen työvoimaviranomaisille. Kurssin ollessa osa kotouttamissuunnitelmaa sille osallistuvat voivat saada korotettua päivärahaa, koska kielikurssi on rinnasteista koulutusta. Suomenkielen kurssit ovat intensiivikursseja, joiden rakenne perustuu Opetushallituksen 2001 antamaan suositukseen maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta. Opetus on intensiivistä, sitä järjestetään neljänä iltana viikossa kolme tuntia kerrallaan. Tavoitteena on, että kurssin jälkeen aikuiset maahanmuuttajat saavuttavat sellaiset kielelliset valmiudet, että he pystyvät selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa, sekä toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin.

Maahanmuuttajille ei ole riittävästi tarjolla ohjauspalveluja. Opinto-ohjaaja antaa ohjausta silloin kun ohjauksikysymykset liittyvät jatko-opintoihin tai koulutukseen, mutta muu ohjaus jää suomenkielen opettajan vastuulle.

Pajarisen ym 2004. tutkimuksessa aikuisopiskelijoilla korostui vertaistuki. Opiskelijat kokivat sen erittäin tärkeäksi. Kuitenkin oppilaskuntatoiminta sekä Kustaa Vaasan että Ressun aikuislukioiden osalta oli erittäin niukkaa. Oppilaskunnan puheenjohtajalla on automaattisesti paikka koulun johtokunnassa, joten hänellä on melkoisesti vaikutusvaltaa koulun asioihin. Käytäntö kuitenkin on, että oppilaskunta on saatu aikaiseksi ”melkein pakottamalla”. Juuri ja juuri on saatu valittua 2-3 opiskelijaa, jotka muodostavat oppilaskunnan, joten vertaistuki ainakin em. aikuislukiossa on luonteeltaan epävirallista. Aikuisopiskelijoiden keskuudessa on ristiriitaisia kokemuksia ryhmäytymisestä. 1990-luvun lopussa yritettiin Ressun aikuislukiossa järjestää opiskelijoille tiedottaminen koulun asioista ryhmäohjauksen muodossa, mutta käytäntö osoitti, etteivät opiskelijat saapuneet paikalle, vaan tiedotettavat asiat täytyi tiedottaa henkilökohtaisesti.

Opettajien avuksi Ressun aikuislukiossa julkaistiin syksyisin opettajan opas, siinä on kirjallisessa muodossa koulun käytänteet. Oppaassa neuvottiin yksityiskohtaisesti hallinto-ohjelman käyttö sekä selvennettiin arvosanojen antaminen ja tukipalvelut. Tämä hyvä käytäntö on siirtynyt myös Helsingin aikuislukioon. Oppaasta on esimerkiksi uuden opettajan hyvä kerrata perehdyttämisen jälkeen miten toimitaan tai keneltä kysytään apua.

3 OHJAUKSEN KEHITTÄMINEN LUKIOIDEN YHDISTYMISPROSESSISSA

Ressun ja Kustaa Vaasan aikuislukioissa oli ennen yhdistymistä yhteensä noin 2300 opiskelijaa. Osa heistä on aineopiskelijoita, jotka opiskelevat esimerkiksi kieliä, osa on toisten koulujen oppilaita, jotka suorittavat yksittäisiä kursseja, ja loput ovat tutkintoa tekeviä opiskelijoita. Näiden lisäksi on vielä suomen kursseilla opiskelevia maahanmuuttajia. Opinto-ohjaaja on kaikkien opiskelijoiden käytettävissä. Kummassakin koulussa opinto-ohjaaja oli paikalla kahtena päivänä viikossa. Perjantaisin hänen aikansa on varattu kokouksille, työryhmille jne. Tästä on pitkä matka OAJ:n suositteluun 200 oppilaan määrään ohjaajaa kohti. (Vuorinen ym. 2002, 44).

Ohjausta annetaan pääosin yksilöohjauksena, koska aikuisten tilanne on lähes poikkeuksetta niin ainutlaatuinen ja monisyinen että kaikille sopivaa ryhmäohjausta on vaikea toteuttaa. Osa opiskelijoista käyttää hyväkseen myös työvoimahallinnon ohjauspalveluja, mutta työttömille on monesti ollut pelkästään haittaa siitä, että he opiskelevat aikuislukiossa. Opiskelua aikuislukiossa ei katsota päätoimiseksi opinnoiksi, joten siihen ei voi saada opintotukea. Mutta joidenkin opiskelijoiden kohdalla työvoimatoimistossa on tulkittu aikuisten illalla tapahtuva opiskelu päätoimiseksi ja tätä on käytetty perusteena työmarkkinatuen epäämiselle. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla tämä on tarkoittanut opintojen keskeyttämistä taloudellisista syistä. (Tunne perusturvasi 5)

Ryhmäohjausta annetaan kuitenkin esimerkiksi tiedotettaessa ylioppilas-kirjoituksista tai syksyisin koulun alkaessa. Opiskelijat tulevat kouluun kuitenkin pitkin vuotta, joten syksyllä annettu ohjaus ei palvele myöhemmin opiskelijoiksi tulevia. Heille annetaan pelkästään yksilöohjausta.

Helsingin aikuislukiossa lukio-opetusta järjestetään muutamia kursseja lukuun ottamatta entisen Ressun aikuislukion tiloissa. Opinto-ohjaaja on tavoitettavissa yhdessä paikassa neljänä päivänä viikossa, mikä on selvä parannus entiseen, koska opiskelijoiden ei tarvitse muistella milloin opinto-ohjaaja on paikalla missäkin osoitteessa.

Aikuisten ohjauksessa tulee ottaa huomioon mm. elämäntilanne, joka voi muuttua kesken opiskelun useamman kerran, aikaisemmat opinnot ja opiskelutaidot. Monella on takana keskeytyneitä opintoja, joiden vaikutus opiskelijan itsetuntoon on usein selvästi nähtävissä kouluuntulohaastattelun yhteydessä.

Joillakin aikuisopiskelijoilla on edellisistä opinnoista kulunut jo pitkä aika, joten nykylukion valinnanmahdollisuudet tuntuvat vaikeilta hahmottaa. Käytännössä henkilökohtainen ohjaus on ainoa vaihtoehto, koska monet aikuisista kokevat ryhmäohjauksen tässä asiassa liian yleisenä, joka ei vastaa juuri heidän kysymyksiinsä tai ongelmiinsa.

Nuorisolukiossa ryhmäohjaaja hoitaa usein ohjaukseen liittyviä asioita kuten tiedottamista, mutta Ressussa tai Kustaa Vaasassa ei kummassakaan ole ryhmäohjaajia, vaan opinto-ohjaaja ja aineenopettajat hoitavat nämä tehtävät. Sama käytäntö jatkuu myös yhdistyneessä koulussa.

3.1 Verkko-opetus ja -ohjaus

Vuonna 2002 parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä ehdotti, että aikuisten oppimista tuetaan ja kannustetaan kiinnittämällä huomiota oppimisvaikeuksiin, oppimismotivaatioon sekä neuvonta- ja ohjausjärjestelmiin uusien oppimisympäristöjen, menetelmien ja sisältöjen kehittämiseen. Työryhmä kiinnitti huomiota henkilökohtaisen opiskeluohjelmien räätälöintiin ja virtuaaliopetuksen kehittämiseen (Opinto-ohjauksen tila aikuisoppilaitoksissa, 2004, 21-22).

Verkko-opetus on yksi tämän hetken tärkeimmistä kehittämiskohteista Helsingin aikuislukiossa. Tähän vaikuttavat niin käytännön tarpeet kuin parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotuskin. Etäopetuksella on kummassakin aikuislukiossa jo pitkät perinteet. Kustaa Vaasan aikuislukiossa on järjestetty myös verkko-opetusta. Syksystä 2005 alkaen etäopetus yhdistetään verkkokursseihin. Suurimmalle osalle aikuisopiskelijoista verkko-opetus ei tuota ongelmia, mutta osalta etäopiskelijoitamme tarvittavat taidot puuttuvat. Tämä on myös suuri ohjauksellinen ongelma, koska tietokoneenkäyttöopastus ei kuulu verkkokurssisisältöihin ja tällaisessa opiskelussa korostuvat opiskelutaitojen merkitys ja joillakin opiskelijoillamme nämä taidot ovat puutteelliset.

Etäopetuksen Fronter-oppimisympäristön käyttäjille järjestetään klinikkaopetusta, ettei kenenkään etäopiskelu loppuisi sen vuoksi, että käytössä olevaa järjestelmää ei kyetä käyttämään. Näitä atk-opettajan järjestämiä klinikoita järjestetään tarpeen mukaan. Apulaisrehtorit kartoittavat etäkursseille ilmoittautuneiden keskuudesta tätä tarvetta.

Yhdistyvillä aikuislukioilla on nettisivut, joissa on oma sivu opinto-ohjaukselle. Tosin sivun sisältöön käytetty aika on minimaalinen ja tämä on yksi tulevaisuuden kehittämiskohteista. Perusinformaatio koulun käytänteistä on tuotettu sivuille, samoin ylioppilaskirjoitusinfo ja linkkejä jatko-opintojen suunnitteluun. Kun koulut yhdistyivät, poistuivat kummankin koulun entiset sivut käytöstä. Opiskelijat käyttivät entisiä sivuja melko aktiivisesti ja uskoisin saman jatkuvan uuden koulun osalta. Sivut tuskin vähentävät ohjaustarvetta, mutta esimerkiksi kursseille ilmoittautumista ja yleisinformaation antamista on tarkoitus siirtää sähköiseen muotoon enenevässä määrin. Emme voi tuottaa kokonaan verkkopalveluina em. asioita vaan vaihtoehtona on oltava myös henkilökohtaisen ohjauksen mahdollisuus ottaen huomioon erilaiset opiskelijamme.

3.2 Ohjauksen järjestäminen

Selvitys opinto-ohjaajien saatavuudesta kertoo selvästi sen, että jos ohjaajalla on yli 300 ohjattavaa eivät opiskelijat voi saada riittävästi henkilökohtaista ohjausta (Vuorinen ym. 2002, 119). Tämän hetkinen opiskelijamäärä ja poikkeuksellisen suuri henkilökohtaisen ohjauksen tarve ovat jyrkässä ristiriidassa keskenään. Tilanteeseen ei ole näkyvissä muutosta, joten nähtäväksi jää, mikä merkitys omien työtapojeni arvioinnilla on tässä resurssitilanteessa.

Aikuislukioissa annettava ohjaus on pääasiallisesti henkilökohtaista ohjausta mutta verkko-ohjauksen määrä on kuitenkin kasvussa. (Opinto-ohjauksen tila aikuisoppilaitoksissa, 2004, 99-104), näin on ollut myös Ressun ja Kustaa Vaasan

aikuislukioissa. Suurella osalla opiskelijoita on käytössään kotona tai töissä Internet, joka mahdollistaa yhteydenotot kouluun muulloinkin kuin kouluaikana.

Alkuhaastattelu tehdään käytännössä jokaiselle opiskelijalle, koska kouluun täytyy ilmoittautua henkilökohtaisesti. Samalla valitaan kurssit, joilla opiskelija koulunsa aloittaa. Tätä työtä tekevät opinto-ohjaajan lisäksi apulaisrehtorit ja koulusihteeri. Suuren osan opiskelijoista kanssa sovitaan jatkotapaamisia jo alkuhaastattelun yhteydessä, mutta monelle kontakti ohjaajien kanssa jää tähän yhteen kertaan.

Ohjaukseen kuuluu monia erilaisia työmuotoja, kuten neuvonta, tutorointi, ohjauskeskustelu ja verkko-ohjaus. Ohjaustilanteessa voi toteutua erilaisia toimintoja kuten tiedonjakamista, neuvontaa, ohjauskeskusteluja, arviointia, palautteenantoa, toimimista opiskelijan puolesta ja asianhoitoa. Ohjauksen toteutusperiaatteita ovat oppijakeskeisyys, luottamuksellisuus, puolueettomuus, tasavertaisuus, tavoitettavuus ja läpinäkyvyys. Kokonaisvaltainen ihmiskäsitys on myös ohjauksen ydintä.

Monella opiskelijalla ei välttämättä ole ennen opiskelun alkua tietoa siitä, mistä asioista he tarvitsisivat lisätietoja. Opintojen alkuvaiheen ohjaus sisältää sekä kouluun että oppiaineisiin perehdyttämistä. Oppilaitokseen perehdyttäminen tapahtuu yleisinfon avulla, jonka jälkeen on mahdollista saada ainekohtaista ohjausta opettajilta. Henkilökohtaiset opiskeluohjelmat ovat Pajarisen ym. 2004 tutkimuksen mukaan yleensä sopivien kurssien valitsemista kurssitarjottimesta ja korvaavien opintojen ja tavoitteiden kartoittamista. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien seuraaminen ja päivittäminen perustuu pitkälti opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin. Opiskelua aikuislukiossa ei voida välttämättä tarkastella vaihe vaiheelta etenevänä polkuna, koska osalle opiskelijoista opiskelu on harrastusmaista, joten se muodostuu paremminkin opiskelukokemusten jatkumoksi ja tärkeäksi elämää kantavaksi voimavaraksi. (Pajarinen ym. 2004)

Aikaisempina vuosina opettajilla oli vastaanottoajat, joihin heille oli resursoitu aikaa opiskelijoiden ohjaamiseen. Tällä hetkellä tähän ei enää ole rahaa, joten opettajat joutuvat ohjaamaan joko omalla ajallaan tai oppituntien puitteissa. Tämä on selkeästi ristiriidassa sekä vanhan hyvän käytännön että uuden opetussuunnitelman kanssa.

4 KYSELYN TULOKSET JA TOTEUTUS

Ressun aikuislukiossa opinto-ohjauksen tarpeellisuutta ja saatavuutta koskevaan kyselyyn vastasi 31 opiskelijaa ja Kustaa Vaasan aikuislukiossa 29. Kaikki vastaajat eivät ohjeistuksesta huolimatta täyttäneet kyselyn jokaista kohtaa. Tilastoja laatiessani olen pyöristänyt luvut kokonaislukuihin.

4.1 Metodi

Metodina kyselytutkimus tuntuu toimivan tämän tyyliseen hankkeeseen hyvin. Olen keskustellut esimieheni kanssa tästä hankkeesta ja hän suhtautui myönteisesti sen läpiviemiseen koulussamme.

Olen miettinyt oman työni kehittämistä ja ettei siitä tulisi vain omaa pohdiskelua, niin on hyvä ottaa käyttöön opiskelijoiden mielipiteet siitä, minkälaista opinto-ohjausta he tarvitsevat ja onko jotain mitä he haluaisivat muuttaa. Koska en pysty haastattelemaan kaikkia kahden koulun opiskelijoita, niin päätin koota tiedot kyselylomakkeilla. Alustava ajatus oli valita sattumalta joku päivä vuoden 2005 alusta, jolloin toimitan opettajille lomakkeen ja paikalla oleville opiskelijoille annetaan mahdollisuus siihen vastaamiseen. Tarkoitus oli olla mahdollisimman tasapuolinen koulujen välillä ja siksi kyselyjen otos oli kummastakin koulusta suunnilleen yhtä suuri.

Kyselylomakkeista sain tietoja uudistusten tarpeista ja siitä mihin resursseja pitäisi lisätä ja oliko opinto-ohjauksessa jotain muutettavaa. Näitä tietoja käytin hyväkseni myös opetussuunnitelmatyössä. Koulussamme opetussuunnitelma oli oltava valmiina huhtikuussa 2005 ja käyttöön se otettiin syksyllä 2005. Oli olennaista saada kerättyä tiedot kertaluonteisesti, koska aika ei olisi riittänyt kyselyjen tekemiseen useaan kertaan. Yhtä aikaa oli takarajat opetussuunnitelma työssä ja hallinnollisella puolella takarajan antoi se, että kesälomaan mennessä materiaali tuli olla kerättynä, koska syksyllä 2005 oli olemassa yksi koulu ja sen toiminnan tuli alkaa yhtenäisten käytänteiden pohjalta.

Usein kvantitatiivisissa selvityksissä käytetään satunnaisotosta, mutta omaan selvitykseeni soveltui paremmin harkinnanvarainen otos, koska opinto-ohjausta pääasiallisesti tarvitsevat tutkintoa tekevät opiskelijat ja siksi heidän näkemystään oli tarpeellista kuulla ohjausta suunniteltaessa. Kyselyyn vastaajat osallistuvat äidinkielen, englannin, ruotsin ja fysiikan kurssikokeisiin ja näissä aineissa tutkintoa tekevien opiskelijoiden osuus on suurin. Tosin mitään eroa en vastaajien välillä tehnyt, vaan kyselyyn osallistuivat paikalla olevat opiskelijat.

Kysymyslomakkeena käytän Opetushallituksen lukion opinto-ohjauksen itse arviointiin suunniteltua lomaketta. Tosin lomake ei kokonaisuutena sovellu aikuislukion käyttöön, vaan jätin pois esim. opintotukea koskevat kysymykset

4.2 Opiskelijoiden käsitykset opinto-ohjauksen sisällöistä

Ensimmäisessä kyselyosiossa kysyttiin ”miten tärkeänä olet pitänyt seuraavia opinto-ohjauksen sisältöjä ja miten hyvin niihin on ollut opinto-ohjausta saatavilla”.

Kysymystä tarkennettiin kysymyksellä kuinka tärkeää opinto-ohjaus alla olevissa asioissa mielestäsi on?

TAULUKKO 1. Ressun ja Kustaa Vaasan aikuislukioiden opiskelijoiden kokemukset opinto-ohjauksen tärkeydestä eri osa-alueilla. Vastaukset prosentteina.

Opinto-ohjauksen sisällöt. Ressun aikuislukio. n= 31.	Ei lainkaan tärkeää (1)	Hiukan tärkeää (2)	Jonkin verran tärkeää (3)	Melko tärkeää (4)	Erittäin tärkeää (5)	Ka	Kh
Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	7	7	7	28	52	4,2	1,1
Valinnaisaineitten merkitys jatko-opintojen kannalta	15	12	19	39	15	3,4	1,3
Opiskelumenetelmät	8	8	22	37	26	3,7	1,2
Ylioppilastutkintoon perehtyminen	7	14	14	25	39	3,8	1,3
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	19	8	26	33	15	3,2	1,3
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	8	8	39	31	15	3,4	1,1
Opiskeluongelmat tai oppimisvaikeudet	8	4	22	48	19	3,7	1,1
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	7	4	17	48	24	3,8	1,1

Opinto-ohjauksen sisällöt. Kustaa Vaasan aikuislukio. n= 28.	Ei lainkaan tärkeää (1)	Hiukan tärkeää (2)	Jonkin verran tärkeää (3)	Melko tärkeää (4)	Erittäin tärkeää (5)	Ka	Kh
Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	-	8	30	26	37	3,9	1,0
Valinnaisaineitten merkitys jatko-opintojen kannalta	-	7	39	39	14	3,5	0,8
Opiskelumenetelmät	-	4	31	54	12	3,7	0,8
Ylioppilastutkintoon perehtyminen	-	4	12	42	42	4,2	0,8
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	4	4	23	39	31	3,9	1,0
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	4	18	45	29	4	3,0	0,9
Opiskeluongelmat tai oppimisvaikeudet	-	4	11	52	33	4,0	1,0
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	4	4	12	44	36	4,0	1,0

Opiskelijoiden tärkeänä pitämät asiat olivat kummassakin koulussa samansuuntaisia, mutta joitakin yllättäviäkin eroavaisuuksia oli. Jatko-opintomahdollisuuksiin perehdyttäminen lukion jälkeen tuntui peräti 19%:sta Ressun aikuislukion opiskelijoista ”ei lainkaan tärkeältä”, kun Kustaa Vaasan opiskelijoista kaikista se tuntui vähintäänkin ”hiukan tärkeältä”. Samansuuntainen poikkeama ilmeni valinnaisaineiden merkitys jatko-opintojen kannalta kysymyksessä. Ressun aikuislukiossa tehtiin tilasto opiskelijoiden ikäjakaumasta 2004, jolloin ilmeni että opiskelijoiden ikien keskiarvo oli 34,3 vuotta. Näin ollen harva tämän ikäinen enää suunnittelee aktiivisesti jatko-opintoja. Kustaa Vaasasta ei vastaavaa tilastoa ole saatavissa, mutta käsitykseni mukaan opiskelijat ovat nuorempia kuin Ressun opiskelijat. Osittain tähän vaikuttavat kaksoistutkintoa suorittavat opiskelijat, joita Kustaa Vaasassa on enemmän, koska koulu opetti Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksen Malmin yksikön kaksoistutkinnon suorittajien lukio-opinnot.

Vaikka aikuislukiossa suurin osa opiskelijoista opiskelee harrastus- tai sivistysmielessä, vaarana voi olla, että ne opiskelijat, jotka tekevät tutkintoa jatko-opintoja varten eivät saa siihen riittävää ohjausta, elleivät ole itse erityisen aktiivisia. Heidät voidaan tavallaan unohtaa suuren massan joukkoon. Opinto-ohjauksessa ei ole luokkamuuotoista opetusta, joten yleinen jatkokoulutusinformaatio pitäisi järjestää erillisinä tilaisuuksina ja näiden tilaisuuksien ajankohta voisi olla oppituntien jälkeen eli klo 20.10, joka on monelle opiskelijalle muun elämän kannalta melko myöhäinen ajankohta. Esimerkiksi abi-informaatiot järjestetään tuohon ajankohtaan, jolloin paikalle tulee muutama aktiivi ja loput käyvät kysymässä henkilökohtaisesti tiedon joko rehtorilta tai opinto-ohjaajalta. Jotta kaikki kirjoituksiin osallistujat saisivat tarpeellisen infon, heille jokaiselle lähetetään materiaalipaketti kotiin. Samaa voisi kokeilla jatko-opintoinfon suhteen, jos koululla olisi tieto siitä, ketä tämä kiinnostaa. Mutta tällä hetkellä jatko-opinto-ohjaus on vain opiskelijoiden henkilökohtaisen aktiivisuuden varassa. Tosin yleisinä hakuajoina koulun ilmoitustauluilla ja Internet-sivuilla on tietoa siitä että hakuoppaita on saatavissa ja haku on menossa. Mutta aikuiskoulutus niin ammatillisiin oppilaitoksiin kuin ammattikorkeakouluihin ei noudata välttämättä nuorisokoulutuksen hakuajoja, joten näistä tiedottaminen kasvokkain on lähes mahdotonta, joten Internet, ilmoitustaulut ja monisteiden jakaminen asiasta olisivat hyviä mahdollisuuksia tiedon eteenpäin viemiseksi.

Yksi kehittämisen paikka olisi myös kaksoistutkintoa suorittavien ohjaus. Opiskelijoilta saatujen kommenttien mukaan ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaaja omassa koulussa ei oikein tiedä lukio-opintojen sisällöistä ja lukion opinto-ohjaajalla ei ole resursseja paneutua heidän ongelmiinsa. Aikuislukion opinto-ohjaajaan he ottavat yhteyttä vähintäänkin siinä vaiheessa, kun osa ammatillisessa oppilaitoksessa suoritetuista opinnoista hyväksiluetaan heidän lukio-opintoihinsa, esimerkiksi liikunnan kurssi suoritetaan vain toisessa koulussa.

Lukion alkuvaiheessa ohjausta pidettiin kummassakin koulussa pääasiassa erittäin tärkeänä. Tähän onkin kiinnitetty huomiota, mutta ongelmaksi voi osoittautua se, että heti aluksi opiskelijalla ei ole välttämättä kokemusta omista taidoistaan ja ajankäytöstään, joten alkuohjaukseen voi tulla liikaa uutta tietoa, jota opiskelija ei pysty omaksumaan. Olisikin opiskelun alkuun pääsyn jälkeen tärkeää, että ohjausta olisi saatavissa uudelleen melko pian, koska silloin opiskelijalla on realistisempi käsitys koulusta ja omista opinnoistaan.

Oppimaan ohjausta pidettiin kummassakin koulussa melko tärkeänä. Opettajat kertaavat kurssiensa alussa erilaisia opiskelutyyplejä, mutta niille opiskelijoille, jotka

tulevat mukaan opetukseen kesken lukuvuoden tai joilla on pitkä aika edellisistä opinnoista, tämä ei ole välttämättä riittävää. On vaikeaa arvioida minkälainen oppija on, jos hän ei tunne omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan.

4.3 Opinto-ohjauksen saatavuus

Toisessa kysymysosiossa kysyttiin kuinka hyvin opinto-ohjausta ao. asioissa on saatavissa.

TAULUKKO 2. Ressun ja Kustaa Vaasan aikuislukioiden opiskelijoiden kokemukset ohjauksen saatavuudesta. Vastaukset prosentteina.

Opinto-ohjauksen saatavuus. Ressun aikuislukio. n= 31.	Ei lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkun verran (3)	Melko hyvin (4)	Erittäin hyvin (5)	Ka	Kh
Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	4	4	21	58	13	3,7	0,9
Valinnaisaineitten merkitys jatko-opintojen kannalta	4	-	43	30	22	3,6	1,0
Opiskelumenetelmät	4	-	35	44	17	3,7	0,9
Ylioppilastutkintoon perehtyminen	5	9	41	32	14	3,4	1,0
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	5	9	32	41	14	3,5	1,0
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	4	13	44	25	13	3,3	1,0
Opiskeluongelmat tai oppimisvaikeudet	4	4	48	31	13	3,4	0,9
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	4	-	17	48	31	3,9	1,0

Opinto-ohjauksen saatavuus. Kustaa Vaasan aikuislukio. n= 28.	Ei lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkun verran (3)	Melko hyvin (4)	Erittäin hyvin (5)	Ka	Kh
Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	8	11	45	30	8	3,3	1,1
Valinnaisaineitten merkitys jatko-opintojen kannalta	12	12	52	24	-	2,9	0,9
Opiskelumenetelmät	8	12	48	32	-	3,0	0,9
Ylioppilastutkintoon perehtyminen	8	17	29	38	8	3,2	1,1
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	12	12	40	24	12	3,1	1,3
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	12	12	60	16	-	2,8	0,9
Opiskeluongelmat ja oma kehittyminen	8	12	56	24	-	3,0	0,8
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	4	12	44	32	8	3,3	1,0

Opiskelijat olivat tämän hetkiseen tilanteeseen yllättävän tyytyväisiä ottaen huomioon sen, että kummankin koulun tilanne opinto-ohjauksen suhteen huononi merkittävästi syksyllä 2004. Edellisenä lukuvuonna oli kummassakin oppilaitoksessa ollut oma opinto-ohjaaja, mutta syksystä 2004 alkaen Ressun aikuislukion opinto-ohjaaja hoiti kummankin koulun ohjauksen. Joten opinto-ohjaaja on ollut tavattavissa kummankin koulun opiskelijoille vain kahtena päivänä viikossa.

Kummassakin koulussa olisi syytä kiinnittää huomiota lukion alkuvaiheen perehdyttämiseen. Vaikka pääosalla opiskelijoita on takana aikaisempia opintoja, usein lukiosta, niin silti valtaosa opiskelijoista kokee tärkeäksi sen, että heitä perehdytetään sisältöihin. Kummassakin aikuislukiossa on ollut syksyisin lukuvuoden alkaessa tilaisuus uusille opiskelijoille, mutta ongelmana on ollut se, että noissa tilaisuuksissa on paikalla vain murto-osa aloittavista. Yksilöllinen opastus on ollut ainoa keino tavoittaa halukkaat, mutta yhden opinto-ohjaajan aika ei riitä kaikkien tapaamiseen. Koulusihteeri on myös oman työnsä ohella perehdyttänyt opiskelijoita koulun käytänteisiin, samoin apulaisrehtori.

Helsingin aikuislukiossa apulaisrehtorit ottavat vastaan uusia opiskelijoita yhdessä opinto-ohjaajan kanssa, joten tähän kyselyssä tulleeeseen puutteeseen on yritetty reagoida.

Ressun aikuislukion osalta ylioppilaskirjoituksiin perehtymiseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Nykyisin rehtori järjestää kahdesti vuodessa kirjoituksiin osallistuville tiedotus- ja ilmoittautumistilaisuuden, joissa jaetaan myös kirjallisenä ylioppilaskirjoituksia koskevat ohjeet ja määräykset. Tämä ei ole selvästikään riittävää kyselyn tulosten pohjalta. Uudessa koulussa työnjakoa ylioppilaskirjoitus asioissa on mietitty uudelleen. Opetussuunnitelman mukaan rehtori yhä kantaa vastuun ylioppilaskirjoitusten järjestämisestä, mutta hänen työtään helpottamaan on resursoitu aikaa apulaisrehtorille, joka hoitaa käytännön järjestelyt. Tämä toivottavasti vapauttaa rehtorin aikaa parempaan tiedottamiseen.

Opintopolun eri vaiheiden tiedottamiseen on syytä paneutua nykyistä enemmän. Eri vaiheiden tehtävänjaosta on opetussuunnitelmassa maininta, samoin asiaa käsitellään vuosittain opetusvirastoon lähetettävässä toimintasuunnitelmassa, mutta harva opiskelija lukee näitä dokumentteja, joten opinto-opas tai koulun Internet sivut voisivat olla sopiva foorumi tämän asian tiedottamiselle. Aineopettajien roolia jatko-opintojen ohjaamisessa voisi hyvin lisätä heidän oman alansa osalta.

4.4 Opintosuunnitelma ja valinnaisuus

Kolmannessa osiossa kysyttiin henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta ja valinnaisuudesta (taulukko 3). Tiedottamista hyväksilukemisesta on syytä lisätä. Henkilökohtainen opintosuunnitelma tehdään nykyäänkin jokaiselle opiskelijalle, joka sitä haluaa, mutta ilmeisesti kaikki eivät ole selvillä tästä asiasta. Voi olla, että kaikki opiskelijat eivät myöskään ajattele kurssivalintojen tekemistä henkilökohtaisena opintosuunnitelman tekemisenä. Kurssivalintojen tekemisessä voi apuna olla opinto-ohjaajan lisäksi koulusihteeri, apulaisrehtori tai rehtori. Silloin kuin valintojen tekemiseen ei liity opinto-ohjelman merkityksen pohtimista, voidaan ehkä aiheellisestikin kysyä onko kyse henkilökohtaisen opinto-ohjelman tekemisestä.

TAULUKKO 3. Ressun ja Kustaa Vaasan opiskelijoiden mielipiteet opintosuunnitelman laatimisesta ja hyväksilukemisesta. Vastaukset prosentteina.

Opintosuunnitelma ja valinnaisuus. Ressun aikuislukio. n=31.	Kyllä	Ei
Opiskelija voi oppilaitoksessani laatia itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (esimerkiksi siten, että kurssien suoritusjärjestys tai yo-tutkinnon suorittamisen aikataulu voi vaihdella).	90	10
Olen selvillä siitä, miten muualla suoritettuja opintoja luetaan hyväksi omassa oppilaitoksessani.	78	22
Opintosuunnitelma ja valinnaisuus. Kustaa Vaasan aikuislukio. n=28.	Kyllä	Ei
Opiskelija voi oppilaitoksessani laatia itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (esimerkiksi siten, että kurssien suoritusjärjestys tai yo-tutkinnon suorittamisen aikataulu voi vaihdella).	89	11
Olen selvillä siitä, miten muualla suoritettuja opintoja luetaan hyväksi omassa oppilaitoksessani.	85	15

Syksyllä 2005 voimaantulleeseen opetussuunnitelmaan on kirjoitettu perusasiat sekä hyväksilukemisesta että henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemisestä, joten tähän asiaan on kiinnitetty huomiota. Helsingin aikuislukion opetussuunnitelmaan on kirjoitettu, että ”opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen muualla suoritettujen opintojen, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään aikuislukion opetussuunnitelman mukaisia. Arvosanaa 4 ei voida hyväksilukea”. Samoin opetussuunnitelmassa kerrotaan, että arvosanat, jotka opiskelija on suorittanut muualla säilyvät ennallaan ja jos vastaavuus on epäselvä, niin asia määritellään aina opiskelijan eduksi. Tämä koskee esimerkiksi liikunnan, musiikin ja kuvaamataidon kursseja, jolloin millä tahansa em. mainittujen aineiden kursseilla voidaan korvata aikuislukion kurssi vaikka sisällöt eivät vastaisikaan toisiaan. Tosin Helsingin aikuislukion opetussuunnitelmassa ei ole kuin yksi liikunnan kurssi ja kaksi kurssia sekä musiikkia että kuvaamataitoa, joten suurista korvaavuuksista ei ole kyse.

Opetussuunnitelmassa ilmoitetaan, että Helsingin aikuislukiossa opiskeleva voi suorittaa opintoja myös muissa oppilaitoksissa ja nämä kurssit hyväksytään opinto-ohjelmaan jos ne vastaavat sisältönsä perusteella oman koulun kursseja. Samoin vastuukysymykset on kirjattu opetussuunnitelmaan ”opinto-ohjaaja tai rehtori katsoo yhdessä opiskelijan kanssa, mitä kursseja voidaan hyväksilukea. Lopullisen päätöksen muualla suoritettujen kurssien hyväksilukemisesta tekee rehtori”.

Opetussuunnitelmassa sanotaan, että jokaiselle tehdään henkilökohtainen opintosuunnitelma, joten tämä ei ole enää satunnaista toimintaa. Jokainen uusi opiskelija tullessaan kouluun saa ohjausta. Ohjausta antaa joko opinto-ohjaaja, aineenopettaja, rehtori tai apulaisrehtori.

Ongelmana on ajan puute. Todennäköisesti minimitaso henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemisessä on se, että opiskelija merkitsee opinto-oppaaseensa yhdessä opinto-ohjaajan kanssa omat kurssivalintansa ja jos elämäntilanteeseen tai muuhun opintoja koskevaan asiaan tulee muutoksia niin palaa takaisin opinto-ohjaajan luo tekemään uusia valintoja. Tämä on yleisin tapa tehdä henkilökohtainen opintosuunnitelma, mutta tällöin ei ole kyse oppimisprosessista tukevasta kehityksestä. Yksittäisten aktiivisten opiskelijoiden kanssa luodaan mielekäs prosessi, joka tukee hänen kasvuaan, mutta suurin osa opiskelijoista saa tyytyä minimiin eli ohjattuun valintojen tekemiseen.

Henkilökohtaisen opinto-ohjelman suunnittelussa pitäisi voida ottaa huomioon jokaisen opiskelijan yksilölliset tavoitteet ja tämä olisi hyvä foorumi kartoittaa esimerkiksi jatko-opinto-ohjauksen tarpeet. Tällöin prosessissa olisi selkeästi eteenpäin,

tulevaisuuteen suuntautuva linja. Tämä voisi auttaa niitä, joilla on menneisyydessä keskeytyneitä opintoja takanaan.

4.5 Opiskelutaidot

Neljännessä osiossa kysyttiin opiskelutaidoista.

TAULUKKO 4. Ressun ja Kustaa Vaasan aikuislukioiden opiskelijoiden kokemukset omista opiskelutaidoistaan. Vastaukset prosentteina.

Opiskelutaidot. Ressun aikuislukio. n=31.	Ei/en lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkin verran (3)	Melko paljon (4)	Täysin/erittäin paljon (5)	Ka	Kh
Opiskelu kiinnostaa minua	-	-	4	45	52	4,5	0,6
Koen onnistuvani opiskelussa	-	7	25	50	18	3,8	0,8
Olen tyytyväinen tekemiini valintoihin	-	4	28	41	28	3,9	0,8
Asetan oppimiseen liittyviä tavoitteita	-	7	13	40	40	4,1	0,9
Seuraan opintojeni kertymistä ja opintomenestystäni	3	3	23	47	23	3,8	0,9
Osaan opiskella itsenäisesti kursseja	-	14	11	50	25	3,8	0,9
Osaan käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä	7	10	35	35	14	3,4	1,1

Opiskelutaidot. Kustaa Vaasan aikuislukio. n=28.	Ei/en lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkin verran (3)	Melko paljon (4)	Täysin/erittäin paljon (5)	Ka	Kh
Opiskelu kiinnostaa minua	11	-	22	29	39	3,9	1,3
Koen onnistuvani opiskelussa	4	18	47	29	4	3,1	0,9
Olen tyytyväinen tekemiini valintoihin	8	11	37	37	8	3,3	1,1
Asetan oppimiseen liittyviä tavoitteita	4	11	36	39	11	3,5	1,0
Seuraan opintojeni kertymistä ja opintomenestystäni	4	4	28	45	21	3,8	1,0
Osaan opiskella itsenäisesti kursseja	-	18	25	39	18	3,7	1,0
Osaan käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä	4	11	32	43	11	3,5	1,0

Kysely osoitti, että kummassakin koulussa opiskelijoiden motivaatio opintoihin on oikein hyvä. Opiskelumenetelmien opettamiseen on kiinnitetty huomioita opetussuunnitelmassa. Opettajien mukaan aikuisopiskelijoilla on usein vaikeuksia tuottaa tietämänsä ja osaamansa asiat paperille. Vaikka erilaisia testausmenetelmiä on käytössä kouluaikana, lukion päättävät ylioppilaskirjoitukset vaativat vastausten kirjallista tuottamista. Opetussuunnitelmaan on tulossa opinto-ohjauksen kurssiksi esseen

kirjoittamista opettava kurssi, joka on tarkoitettu lukion aloittavalle opiskelijalle. Kurssin opettajan toimiin eri aineiden reaaliopettajia ja/tai opinto-ohjaaja.

Myös useita lähinnä erilaisille oppijoille tarkoitettuja kursseja on tulossa opetus-suunnitelmaan (opiskelutaitojen kehittäminen, apua kielten opiskelun solmukohtiin, matematiikan tuki ja rentoutumisen tuki). Toisaalta nämä kurssit ovat kaikkien vapaasti valittavissa.

Näiden toimenpiteiden toivomme auttavan erilaisten opiskelumenetelmien harjoitteluun ja siten vastaavan kyselyssäkin kohdattuun tarpeeseen.

4.6 Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen

Viimeisessä osiossa kysyttiin tyytyväisyyttä opinto-ohjaukseen.

TAULUKKO 5. Resson ja Kustaa Vaasa opiskelijoiden mielipiteet opinto-ohjauksesta. Vastaukset prosentteina.

Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen. Resson aikuislukio. n=31.	Ei/en lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkin verran (3)	Melko paljon (4)	Täysin/erittäin paljon (5)	Ka	Kh
Opinto-ohjaus on auttanut minua oppilaitokseen tutustumisessa	19	14	29	24	14	3,1	1,3
Oli helppoa saada henkilökohtaista ohjausta minua askarruttaneisiin kysymyksiin	14	5	27	27	27	3,5	1,3
Opinto-ohjaus on auttanut oppimisessani	29	19	29	19	5	2,4	1,2
Opinto-ohjaus on auttanut opiskelumenetelmien kehittämisessä	33	19	29	19	-	2,4	1,2

Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen. Kustaa Vaasan aikuislukio. n=28.	Ei/en lainkaan (1)	Hiukan (2)	Jonkin verran (3)	Melko paljon (4)	Täysin/erittäin paljon (5)	Ka	Kh
Opinto-ohjaus on auttanut minua oppilaitokseen tutustumisessa	22	30	26	19	4	2,5	1,2
Oli helppoa saada henkilökohtaista ohjausta minua askarruttaneisiin kysymyksiin	16	20	16	36	16	3,1	1,2
Opinto-ohjaus on auttanut oppimisessani	23	15	23	31	8	2,8	1,3
Opinto-ohjaus on auttanut opiskelumenetelmien kehittämisessä	22	22	33	22	-	2,4	1,0

Kyselytutkimuksen mukaan opiskelijat olivat yllättävän tyytyväisiä ohjaukseen kummassakin tutkittavassa koulussa, vaikka ohjausta oli saatavilla rajallisesti. Toisaalta aktiiviset opiskelijat saivat tukea ja apua, ohjauspalvelujen markkinointiin ei ollut aikaa. Joten voi olla että ne jotka eniten ohjusta tarvitsisivat, eivät sitä saa elleivät itse

aktivoidu ja tällöin tasa-arvoperinäkökulma, jossa perusteena on, että kaikille on ohjausta tarjolla, voi olla vaarassa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Tutkimuksen tehtyäni arvioin, että vastausvaihtoehdot ovat liian lähekkäin toisiaan. Olisi saattanut olla selkeämpää, jos vaihtoehtoja olisi ollut vähemmän. Toisaalta kysymykset olivat suoraan opetushallituksen kyselyistä, joten en kenties ollut tarpeeksi kriittinen lomakkeita kohtaan.

Ohjauksesta tiedotetaan monessa eri paikassa, esimerkiksi opinto-oppaassa, koulun Internet-sivuilla, tiedotustilaisuuksissa ja koulun info-televisiossa, joten tietoa siitä missä ohjausta annetaan, on varmasti saatavilla. Ongelmana on se, että yhtä ohjaajaa kohti on liikaa ohjattavia. Useiden aikuisopiskelijoiden tilanne on sellainen, etteivät he pysty kouluajan ulkopuolella hakemaan ohjauspalveluja ja kouluaikana kysyjä on liikaa, jotta aikaa olisi syvällisempien kysymysten ratkaisuun. Tästä syystä ohjaus jää usein väistämättä pinnalliseksi.

Yhtenä suurena haasteena on uudessa koulussa tutkintoa tekevien opiskelijoiden ohjaus, koska uusi opetussuunnitelma muutti oppiaineiden sisältöä. Uusille opiskelijoille tämä ei ole ongelma, koska he tekevät koko tutkinnon uuden opetussuunnitelman mukaisesti. ”Vanhat” opiskelijat joutuvat vertaamaan vanhan opetussuunnitelman kurssien sisällöt uuden opetussuunnitelman sisältöihin. Tätä varten olen tehnyt taulukon, jonka avulla voi verrata uuden opetussuunnitelman sisältöjä uuden opetussuunnitelman sisältöihin, tämä siksi, että opiskelija voi valita puuttuvat kurssit sisältöjen perusteella ei kurssin järjestysnumeron perusteella. Tällaisenaankin asia on jo monimutkainen, mutta vielä vaikeammaksi sen tekee, että kummassakin yhdistettävässä koulussa oli omat opetussuunnitelmat, jotka poikkesivat huomattavasti keskenään, jopa niin, että pakollisten kurssien lukumäärä vaihteli aineittain. Esimerkiksi Kustaa Vaasassa oli lyhyessä matematiikassa 5 pakollista kurssia, mutta Ressun aikuislukiossa 6. Nykyään uudessa opetussuunnitelmassa on 6 pakollista kurssia, mutta niillä entisen Kustaa Vaasan opiskelijoilla, joilla on pakolliset kurssit vanhan opetussuunnitelman mukaan tehtyinä, hyväksytään päättötodistukseen vähemmän kursseja kuin nykyinen opetussuunnitelma vaatisi. Näin ei loukata opiskelijan oikeusturvaa, mutta ohjauksellisessa tämä vie kuitenkin paljon aikaa.

Asia johon on erityisesti kiinnitetty huomiota, on ylioppilaskirjoituksista tiedottaminen ja niihin ilmoittautuminen. Tänä syksynä ensimmäistä kertaa tiedotustilaisuudet järjestetään useamman henkilön voimin ja niiden sisältöä on mietitty hyvin paljon. Tämä on selvä vastaus kyselyssä ilmenneeseen tarpeeseen. Toinen syy on uudistukset ylioppilastutkinnon rakenteessa.

Tällaisessa tilanteessa yhden opinto-ohjaajan resurssit ovat tiukoilla ja vaikka uuden alku antaisi houkuttelevan tilaisuuden esimerkiksi ohjausmuotojen monipuolistamiselle tai ohjauksen prosessiin panostamiselle, voi käytäntö olla kuitenkin jotain muuta, koska yhden ihmisen voimavarat ovat rajalliset. Resursointia ei ole näkyvissä lisää, on siis keksittävä muita keinoja ohjauksen kehittämiseksi. Tässä yhtenä apuna voisi olla Fronter-oppimisympäristössä toimiva ”ohjausklinikka”, jossa opiskelijat sekä keskenään että opinto-ohjaajan avulla pohtisivat opiskeluunsa liittyviä kysymyksiä. Näin opiskelijat saisivat myös vertaistukea toisiltaan. Tällä hetkellä Fronter on koulussa pilotointivaiheessa ja opiskelijat saavat kirjautumistunnuksensa osallistuessaan etäkurseille. Vain kurssille osallistuvat pääsevät oppimisympäristöön. Opinto-ohjauksessa ei ole etäkurseja, joten sopiva opiskelijaryhmä pitäisi kerätä muulla tavoin.

Fronteriin on rakennettu opiskelijoille oma keskustelufoorumi, mutta toistaiseksi sen käyttö on ollut erittäin vähäistä. Sitä mukaa kuin oppimisympäristön käyttö laajenee ja opiskelijat tottuvat käyttämään sitä voi sinne kehittää uusia palveluja.

LÄHTEET

- Aikuiskoulutuspolitiikka 2000-luvun alkuvuosina. Aikuiskoulutusneuvoston julkaisuja 16/1999.
- Aikuiskoulutuspolitiikan seuranta ja arviointi. Aikuiskoulutusneuvoston julkaisuja 17/2001.
- Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Vastapaino.
- Alkula, T., Pöntinen, S., Ylistalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki. WSOY.
- Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R. ja Moilanen P. (toim.) 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Atena.
- Helsingin aikuislukion opetussuunnitelma 2005.
- Tunne perusturvasi 5. Opintotuki. Kela 2005-2006.
- Onnismaa, J. 2003 Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 91.
- Numminen, U. (toim.), Yrjölä, P., Lamminranta, T. ja Heikkinen, E. Opinto-ohjauksen tila aikuisoppilaitoksissa. Arviointi 4/2004. Helsinki. Opetushallitus.
- Paajanen, M., Puhakka, H., Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Helsinki. Opetushallitus.
- Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän esitys 15.8.2002
- Vuorinen, R. ja Kasurinen, H. (toim.) 2002. Ohjaus Suomessa 2002. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

Liite

Kysely opinto-ohjauksen tarpeellisuudesta ja saatavuudesta. Merkitse rasti oikeaan vaihtoehtoon.

1. Miten tärkeänä olet pitänyt seuraavia opinto-ohjauksen sisältöjä? Miten hyvin niihin on ollut opinto-ohjausta saatavilla?

Kuinka tärkeää opinto-ohjaus alla olevissa asioissa mielestäsi on?

- 1=ohjaus ei ole lainkaan tärkeää
 2=opinto-ohjaus on hiukan tärkeää
 3=ohjaus on jonkin verran tärkeää
 4=ohjaus on melko tärkeää
 5=ohjaus erittäin tärkeää

Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	1	2	3	4	5
Valinnaisaineiden merkitys jatko-opintojen kannalta	1	2	3	4	5
Opiskelumenetelmät	1	2	3	4	5
Ylioppilastutkintoon perehdyttäminen	1	2	3	4	5
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	1	2	3	4	5
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	1	2	3	4	5
Opiskeluongelmat tai oppimisvaikeudet	1	2	3	4	5
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	1	2	3	4	5

Kuinka hyvin opinto-ohjausta on ao. asioissa mielestäsi saatavilla?

- 1=ei lainkaan
 2=hiukan
 3=jonkin verran
 4=melko hyvin
 5=erittäin hyvin

Lukio-opintojen sisältöön ja järjestelyihin perehtyminen lukion alkuvaiheessa	1	2	3	4	5
Valinnaisaineiden merkitys jatko-opintojen kannalta	1	2	3	4	5
Opiskelumenetelmät	1	2	3	4	5
Ylioppilastutkintoon perehdyttäminen	1	2	3	4	5
Jatko-opintomahdollisuudet lukion jälkeen	1	2	3	4	5
Itsetuntemus ja oma kehittyminen	1	2	3	4	5
Opiskeluongelmat tai oppimisvaikeudet	1	2	3	4	5
Opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta	1	2	3	4	5

(liite jatkuu)

2. Henkilökohtainen opintosuunnitelma. Merkitse rasti oikeaan vaihtoehtoon.

Opiskelija voi oppilaitoksessani laatia itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (esimerkiksi siten, että kurssien suoritusjärjestys tai yo-tutkinnon suorittamisen aikataulu voi vaihdella)	Kyllä	Ei
Olen selvillä siitä, miten muualla suoritettuja opintoja luetaan hyväksi omassa oppilaitoksessani	Kyllä	Ei

3. Opiskelutaidot

1=ei/en lainkaan

2=hiukan

3=jonkin verran

4=melko paljon

5=täysin/erittäin paljon

Opiskelu kiinnostaa minua	1	2	3	4	5
Koen onnistuvani opiskelussa	1	2	3	4	5
Olen tyytyväinen tekemiini valintoihin	1	2	3	4	5
Asetan oppimiseen liittyviä tavoitteita itselleni	1	2	3	4	5
Seuraan opintojeni kertymistä ja opintomenestystäni	1	2	3	4	5
Osaan opiskella itsenäisesti kursseja	1	2	3	4	5
Osaan käyttää erilaisia opiskelumenetelmiä	1	2	3	4	5

4. Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen

1=ei/en lainkaan

2=hiukan

3=jonkin verran

4=melko paljon

5=täysin/erittäin paljon

Opinto-ohjaus on auttanut minua oppilaitokseen tutustumisessa	1	2	3	4	5
Oli helppoa saada henkilökohtaista ohjausta minua askarruttaneisiin kysymyksiin	1	2	3	4	5
Opinto-ohjaus on auttanut oppimisessäni	1	2	3	4	5
Opinto-ohjaus on auttanut opiskelumenetelmäni kehittämisessä	1	2	3	4	5